
ВЛИЯНИЕ НА ГЛОБАЛНИТЕ ТЕНДЕНЦИИ И COVID-19 ВЪРХУ РАЗВИТИЕТО НА МЕЖДУНАРОДНИТЕ НОВИ ПРЕДПРИЯТИЯ

Маргарита Е. Михайлова¹

¹Стопанска академия „Д. А. Ценов” – Свищов, България

E-mail: ¹m.mihaylova@uni-svishtov.bg

Резюме: Пандемията от COVID-19 ускори някои от съществуващите тенденции в глобалната бизнес среда, като по този начин тя промени условията за осъществяване на международна предприемаческа активност. Четири от тези тенденции, които имат ключова роля за международния бизнес, са дигитализацията и активното използване на комуникационни технологии, реструктурирането на глобалните вериги за доставки, загубата на доверие в международните организации и на последно място нарушаването на интегритета на международните бизнес мрежи и трансфера на знание. Ето защо настоящата статия анализира подробно влиянието на процесите и ефектите, свързани с посочените тенденции, върху създаването и успешното развитие на международните нови предприятия.

Ключови думи: глобална бизнес среда, международно предприемачество, международни нови предприятия, COVID-19.

Тази статия се **цитира**, както следва: **Михайлова, М.** (2021). Влияние на глобалните тенденции и COVID-19 върху развитието на международните нови предприятия. Народностопански архив, (3), с. 53-67.

URL: www2.uni-svishtov.bg/NSArhiv

JEL: F18, F23, F60, M13.

* * *

Въведение

Международната икономика и международните икономически отношения традиционно са обект на множество изследвания от страна на икономическата теория. Това се дължи основно на бурния растеж на външната търговия в условията на глобализация и на наличието на отворени икономики. В тези изследвания международното предприемачество обективно се поставя в центъра на икономическите модели, защото мотивите за външна търговия и нейната логика са предприемачески обосновани и са обвързани с дейността на предприемачите извън техните национални икономики.

Научната литература предлага различни дефиниции за международното предприемачество. Zuccella и Magnani (Zucchella & Magnani, 2016) посочват, че най-често цитираната е тази на McDougall & Oviatt, които го определят като “комбинация от иновативно, проактивно и ориентирано към поемане на риск поведение, което пресича национални граници с цел създаване на стойност в организации” (McDougall & Oviatt, 2000). Независимо че такова поведение може да бъде уловено и анализирано при различни типове бизнес организации (Zucchella, Hagen, & Serapio, 2018), то намира най-ярко проявление при т.нар. международни нови предприятия. Тъй като икономическата теория все още не дава единна дефиниция за бизнес единиците, които от своето основаване развиват международна дейност, с цел удобство на анализа в настоящата статия те се обозначават като международни нови предприятия. Това по същество е директен превод на широко използвания в англоезичната икономическа литература термин *international new ventures*.

Обикновено международните нови предприятия имат висок иновативен капацитет и са ориентирани към растеж (Eurofound, 2013). Ето защо в условията на кризата, причинена от новия коронавирус, те могат да подпомогнат съществено глобалното икономическо възстановяване. От друга страна, пандемията от COVID-19 ускори протичането на много процеси и тенденции в глобален мащаб, включително и в сферата на икономиката и бизнеса. Във връзка с това анализът на тяхното отражение върху създаването и развитието на международните нови предприятия може да бъде определен като особено важен и актуален от гледна точка на развитието на глобалната икономика. Ето защо настоящата разработка си поставя за цел да направи характеристика на това, как ускоряването на ключовите за международната предприемаческа активност тенденции влияе върху процесите, свързани със създаването и успешното развитие на международни нови предприятия.

С оглед на своята цел статията е структурирана в четири основни части. В първата част са представени методологическите основи на анализа на международната бизнес среда. Във втората се анализират текущите измерения на дефинираните в първата част на изследването тенденции. В третата част от съдържанието са изведени възможните ефекти за създаването и развитието на международните нови предприятия, свързани с анализираните в изложението тенденции в глобалната бизнес среда. На свой ред заключението на разработката обобщава основните изводи от направеното изследване.

I. Методологическа дефиниция на тенденциите в глобалната бизнес среда

Пандемията от COVID-19 не е първата мащабна криза, пред която човечеството се изправя. Напротив, в историята на човечеството са документираны много по-големи кризисни моменти от здравно и икономическо естество спрямо настоящите. Тоест от научна гледна точка и от гледна точка на житейската практика са налице опит и познания за възможните икономически последици и ефекти от подобни предизвикателства и кризи. Нещо повече, налице са и рецепти, как да бъдат преодолены последиците от тях.

Въпреки това текущата криза, породена от новия коронавирус, може да бъде характеризирана като уникална. Голямата обществена значимост на възникналия здравен проблем и последиците, произтичащи от мерките за неговото преодоляване, изправи властите в много държави по света пред огромни проблеми, за справянето с които нямаше готови работещи сценарии и решения. На по-късен етап създаването на такива беше силно затруднено от неяснотата по отношение на перспективите за разрешаване на здравния проблем. В резултат на това глобалната икономика беше подложена на силен външен шок със здравен характер, което доведе до значително понижение на икономическата активност. Първоначално това стана в Китай, а по-късно се случи и в целия свят (Европейска централна банка, 2020). Това доведе до промени в скоростта на съществуващите преди избухването на пандемията икономически, социални и политически тенденции и постави началото на зараждането на нови такива.

Промените в глобалните бизнес тенденции в резултат на пандемията от COVID-19 се установяват и съответно могат да бъдат разглеждани в различни социокултурни, пространствени и времеви измерения. Немалък брой от тях неминуемо оказват или ще окажат влияние върху

бъдещата международна предприемаческа активност. Това формира изключително широко и многоаспектно изследователско поле, което трудно може да бъде разгледано в пълнота в рамките на една статия. Ето защо тенденциите, върху които е съсредоточен анализът в настоящото изследване, са целенасочено подбрани на база методология, използвана в класически изследвания на Eisenhardt (Eisenhardt, 1989) и Patton (Patton, 1990). Тя е препоръчвана от водещи автори в областта на методологията за провеждане на качествени изследвания като Yin (Yin., 2014) и Seawright и Gerring (Seawright, 2008). Тоест елементите на международната бизнес среда са подбрани на база тяхната значимост и релевантност към разглежданите в статията икономически явления. На тази база могат да се формулират следните тенденции:

Първо. Ускоряване темпа на дигитализация и използване на комуникационни технологии. Международните нови предприятия често се отличават с новост и иновативност на основната прилагана от тях технология. До скоро дори се смяташе, че те са само високотехнологични фирми, защото много от тях извършват дейност във високотехнологични и интензивни на знание сектори на икономиката. Често международните нови предприятия извличат конкурентното си предимство благодарение на уникалните характеристики на своите продукти. Тъй като техните продукти са строго специфични, клиентите на този тип фирми обикновено са от различни части на света. По този начин ускоряването на процесите по дигитална трансформация и по-широкото използване на информационни технологии е от съществено значение за развитието на международните нови предприятия.

Второ. Преструктуриране на глобалните вериги за доставка. Като цяло международните нови предприятия се насочват към използване или създаване на много специфични или малки глобални ниши. Именно в тях те биха могли да стартират необезпокоявано своята дейност и после да укрепнат в условията на слабо конкурентна среда. Възможностите за използване на такива ниши са в пряка зависимост от съществуващите глобални вериги за доставка и тяхното състояние. Ето защо влиянието на текущата пандемия върху бъдещето развитие на тези вериги се явява един от най-съществените фактори, които могат да окажат влияние върху процесите по създаване и развитие на международни нови предприятия.

Трето. Криза на доверието в международните организации. Международните организации предоставят насоки относно справедливата търговия и механизмите за разрешаване на спорове. Те насърчават либерализацията на националните икономики и ги отварят за чуждестранни компании. Тяхната стабилност и ефективност е от съществено значение за международната предприемаческа активност и най-вече за създаването и успешното развитие на международни нови предприятия.

Четвърто. Нарушаване интегритета на международните бизнес мрежи и осъществяването на трансфер на знание. В контекста на фирмената интернационализация мрежите от контакти и отношения между икономическите играчи са от изключително значение. Чрез тях бизнес организациите имат възможност да придобият ресурси и умения, посредством които да идентифицират съществуващи възможности за задгранична дейност и начини за ефективното използване на тези възможности. Ценността на мрежовата принадлежност е още по-голяма за международните нови предприятия, тъй като поради крехката си възраст те понякога страдат от недостиг на ресурси. Много често участието в международна бизнес мрежа или възможността за присъединяване към такава е критичен фактор за създаването, оцеляването и успешното развитие на този тип международни предприемачески организации.

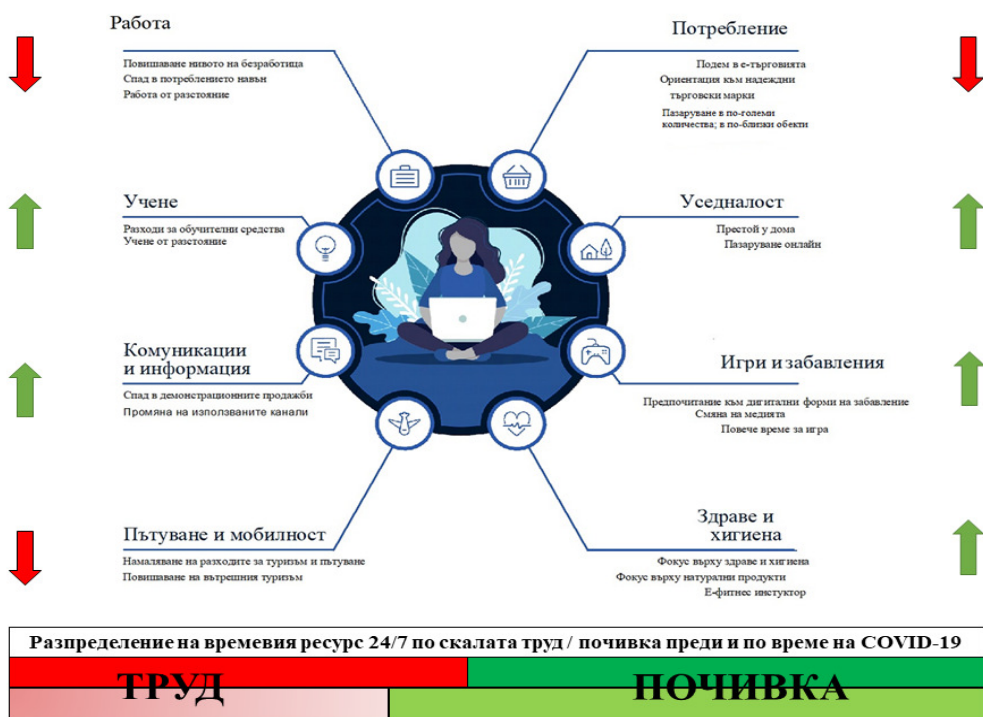
Научната литература, посветена на въпросите, свързани с ранната фирмена интернационализация, приема външните условия, присъщи на международната среда, за една от трите основни променливи, обясняващи това явление (Głodowska, 2016). На този фон може да се каже, че промените в темпа на развитие на вече описаните тенденции неминуемо ще доведат до промени в глобалната бизнес среда, в която се създават и развиват международните нови предприятия. Във връзка с това важност придобива анализът на това, как ускоряването на характеризираните по-горе процеси ще се отрази върху бъдещето на международната предприемаческа дейност. Резултатите от проведения анализ могат да се представят в съответствие с дедуктивно изведените и анализирани в изложението категории и в зависимост от това дали анализираният ефект представлява предизвикателство или предоставя възможност за развитие на международна предприемаческа активност.

II. Системен анализ на актуалните тенденции в глобалната бизнес среда

Както вече бе посочено, ускоряването на дигитализацията и използването на комуникационни технологии е първата значима тенденция на промяна в глобалната бизнес среда. Бързото развитие на цифровизацията и увеличаващото се влияние на комуникационните технологии бяха създали подходяща среда за дигитална трансформация на бизнеса още преди избухването на пандемията от COVID-19. Според онлайн проучване на McKinsey & Co, проведено през юли 2020 г. и обхванало 899 ръководни кадри, съставляващи представителна извадка по отношение на региони, индустрии, размер на предприятието и функционална специализация, този процес значително се е ускорил вследствие на нея.

Анализът на събраните данни сочи, че само за няколко месеца компаниите на респондентите бележат напредък във връзка с дигитализацията на отношенията си с клиенти и доставчици от порядъка на 3-4 години, а при нарастването на дела на цифровите или цифрово активирани продукти този напредък е със седем години (McKinsey, 2020).

Според авторите на проучването една от основните причини за този бум са фундаменталните промени в потребителското поведение, които могат да бъдат установени в почти всички сфери на живота – работа, образование, обучение, забавления и т.н. Тези промени от своя страна водят до съществени корекции в модела “труд–почивка” в рамките на времевия седмичен бюджет 24/7, представен на Фигура 2. С превръщането на дома в работно място и практически в портал за онлайн пазаруване промените в седмичния модел “труд–почивка” логично претърпяха корекция и изменение, обвързани и със здравните препоръки за социална дистанция.

Източник: (Kohli, 2020) с изменения

Фигура 1. Промени в потребителското поведение и времеви бюджет 24/7 вследствие на мерките за ограничаване разпространението на COVID-19

Разбира се, не всички от тези промени ще станат постоянни. Някои от тях ще бъдат временни, като със сигурност това ще е валидно за промените, свързани с лош опит. Може обаче да се очаква, че използването на онлайн пазаруване, цифрово забавление, телемедицина, безкасови транзакции и благосъстояние ще бъде устойчиво в дългосрочен план (Puttaiah, 2020).

Втората важна тенденция в развитието на глобалната бизнес среда е реструктурирането на глобалните вериги за доставки. Към момента на избухване на пандемията вече съществуваше тенденция за засилване на търговския протекционизъм и релокация на производства. Вследствие на търговската война между САЩ и Китай много компании бяха започнали да пренасочват своите поръчки за закупуване, производствените си мощности и операциите си извън азиатската държава. Тоест въпросът за целесъобразността от връщане на изнесени производства в рамките на националните икономики вече беше част от дневния ред на правителствата на редица развити държави. На този фон рязкото спиране на доставките, вследствие на мерките за ограничаване разпространението на коронавируса, въведени първо в Китай, а след това в съседните на него Южна Корея и Япония в края на януари 2020 година, доведе до спиране на производства в редица предприятия в Европа, Северна Америка и Азия. Това илюстрира на практика основателността на притесненията относно зависимостта от някои страни като производствени хъбове.

Невъзможността за осигуряване на достатъчно предпазни средства, респиратори и лекарства за интензивна грижа на критично болни от COVID-19, а по-късно и на ваксини за своевременно имунизирани на населението, добави медицинските консумативи в групата индустрии, които са критично важни за националната сигурност. Така въпросът за необходимостта от диверсифициране и скъсяване на веригите за доставка при много ключови стоки не само излезе на преден план, но и стана важна част от обществения дискурс на глобално ниво. Това намери израз в конкретни стъпки от страна на редица национални правителства. Така например през 2020 г. японското правителство обяви планове да субсидира компании, които инвестират във фабрики в Япония (Akiyama, 2020) и Югоизточна Азия (Takeuchi, 2020). От друга страна, на ниво Европейска комисия бе коментирана необходимостта от отворена стратегическа автономия на ЕС (Comission, 2021), а американският президент Джо Байдън се обяви за голямо разширяване на вътрешните поръчки за закупуване на местни продукти и връщане на ключови производства от Китай обратно в САЩ (joebiden.com, 2020).

В тази насока част от икономическите изследователи очакват кардинално реструктуриране на глобалните вериги за доставка (Zahra, 2021), в което решорингът, диверсификацията и регионализацията ще играят водеща роля (Barbieri, et al., 2020). Според други идеята, че релокацията на производства недвусмислено повишава устойчивостта на веригите на доставка, не се подкрепя от академични изследвания (Strange, 2020) и такива прогнози са преждевременни (Miroudot, 2020).

Разбира се, доводи могат да бъдат приведени в подкрепа и на двете тези. Действително задълбочаването на някои тенденции, които съществуваха и преди избухването на пандемията като цифровизацията, нарастващите протекционистични настроения и промените в потребителските предпочитания, а също така и адекватни регулативни и насърчителни мерки от страна на правителствата също биха могли да спомогнат за по-драстично скъсяване на глобалните вериги за доставка. Поглед назад в миналото обаче показва, че при предишни подобни кризи компаниите не са предприели радикални действия в посока релокация на производства или скъсяване на веригите на доставка. Като причина за това може да се посочи, че релокацията на производства е свързана със значителни разходи и структурни промени, които бизнес организациите следва да извършат. Разбира се, в условията на криза, като текущата, голяма част от международните фирми несъмнено ще обмислят диверсифициране на своята база от доставчици, но вероятно няма да бъдат склонни да правят значими промени, ако това не се окаже наложено от обстоятелствата и икономическите реалности.

Следващата анализирана тенденция в развитието на глобалната бизнес среда е кризата на доверието в международните организации. При възникване на криза от ранга на текущата световна пандемия международните организации следва да осигурят оптималния принос на своите държави членки към общите усилия за нейното преодоляване и за противодействие на разрушителните последици от нея. В това отношение пандемията от COVID-19 изигра ролята на стрес-тест за международните организации. Резултатите от този тест бяха видими още в началото на коронакризата и се проявиха посредством три тенденции – прехвърляне на вината върху международните организации (особено върху СЗО), поставяне на краткосрочните интереси над дългосрочните и разделена реакция към експертите (Johnson, 2020).

Горните три тенденции безспорно индикират криза на доверието в способността на международните организации да обслужват интернационалните отношения в посока постигане на двете постоянни цели на тези отношения, а именно мир и благополучие (Шарпантие, 2009). Показателно в случая е, че за разлика от предходни здравни кризи, когато

страните успяваха да пренебрегнат различията си, за да си сътрудничат в борбата с общата заплаха, този път реакцията беше предимно конфронтационна. Това несъмнено е сигнал за отслабване влиянието на международните организации и за необходимост от предприемане на мерки за подобряване на тяхната ефективност, респективно на доверието в тях. Обратното би могло допълнително да интернализира протекционизма и недоверието към мултилатеризма, да засили националистични и популистки настроения и респективно да доведе до липса на подходящи механизми за глобален отговор при възникване на конфликти (Илиева, 2021). Разбира се, тук трябва да се направи уточнението, че тенденциите към засилване на протекционизма и отстъпване от постановките на мултилатеризма не бива да се свързват изцяло с кризата с COVID-19. Напротив, те съществуваха и набираха скорост още преди избухването на пандемията от новия коронавирус, а нейното начало само ги задълбочи.

Последната тенденция, която ще бъде анализирана в настоящата статия, е нарушаването на интегритета на международните бизнес мрежи и осъществяването на трансфер на знание. Бизнес мрежите са канал за трансфер на ценни, редки, незаменими и трудни за възпроизвеждане ресурси. Те могат да осигурят на компанията устойчиво конкурентно предимство (Barney, 2001). Поради това членовете на тези бизнес мрежи са особено чувствителни по отношение на сигурността им. В този аспект мерките за физическа дистанция, наложени с цел ограничаване разпространението на коронавируса, в известна степен застрашиха интегритета на международните бизнес мрежи. Укрепването на отношенията и обменът на ресурси допълнително бяха затруднени и от някои други, свързани с възникналата здравна криза, проблеми като отслабването на влиянието на международните институции, засилването на националистическите и популистки настроения, логистични и оперативни затруднения при осъществяването на международните дейности и др.

Както за процесните теории за фирмената интернационализация (Johanson, 1977), така и за теорията за международните нови предприятия (Oviatt & McDougall, 2005) знанието играе важна роля в областта на международното предприемачество (De Clercq, Sapienza, Yavuz, & Zhou, 2012). Теоретично този възглед се подкрепя и от представителите на подхода, ориентиран към знанието като Grant (Grant R., 1996a). Според този подход знанието е най-важният стратегически ресурс на фирмата, който ѝ позволява да придобива и поддържа устойчиво конкурентно предимство, както и ефективно да изгражда и развива интернационализационни стратегии (Chang & Rhee, 2011). Както показва Grant, това е особено валидно в условията на динамична икономическа среда (Grant R.

, 1996b). Ето защо нарушаването на интегритета на международните бизнес мрежи би могло да има сериозни негативни последици по отношение на осъществяването на трансфера на идеи и ресурси, от които международните нови предприятия се нуждаят за своите иновации, адаптиране и растеж.

III. Влияние на тенденциите в глобалната бизнес среда върху създаването и развитието на международни нови предприятия

На база на изложеното дотук може да се очаква, че процесите и тенденциите, свързани със създаването и ефективното функциониране на международните нови предприятия, могат да се обобщят в няколко посоки. На първо място повечето международни нови предприятия са фирми, които са интензивни на знание и осигуряват на пространствено разпръснати клиенти специфични нишови продукти, при ниски разходи за комуникация, транспорт и адаптация (Hennart, 2014). При тях промяната в предпочитанията на потребителите може да разкрие множество възможности за предприемаческо действие, включително и за компании от нововъзникващи икономики. Нарастващото използване на цифрови технологии само по себе си ще създаде възможности за бързо и изгодно международно разширяване на дейността. Така може да се постигне по-голяма близост до клиентите и заинтересованите страни. Това ще подобри съществено координацията и вземането на решения от страна на международните нови предприятия.

Интензитетът на реструктуриране на веригите за доставка, поне що се отнася до тяхното драстично скъсяване или връщане на производства в рамките на националните икономики, крие много неизвестности. Както вече бе отбелязано, това би било свързано със значителни разходи и структурни промени на дейността, за чието предприемане бизнес организациите трябва да бъдат много силно мотивирани. На този фон радикални промени в структурата на веригите на доставка могат да се наблюдават единствено при промяна на геополитическите отношения и националните политики, при приспособяване към напредъка в развитието на цифровите технологии и към промените в потребителските предпочитания. В тези случаи ще се образуват значителен брой нови пазарни ниши и пред международните нови предприятия ще се разкрият благоприятни възможности за осъществяване на задгранична дейност. Поради своята млада възраст и ниска ресурсна ограниченост те често използват индиректни начини за навлизане на задгранични пазари и за

формирането на регионални мрежи. Това е пряко свързано с процеса на скъсяване на веригите за доставки и ще подпомогне първите стъпки отвъд националните граници на тези бизнес организации.

Скоростта на развитието на процеса на реструктуриране на веригите за доставка несъмнено е в пряка зависимост от бъдещето на международните организации и техния капацитет да упражняват функциите на регулатор на интернационалните отношения. В каква степен слабите места, които се разкриха чрез реакциите на тези организации по време на коронакризата, ще бъдат адресирани, предстои да видим. Ако тези институции не се приспособят към новите условия и не отговорят на очакванията, ще видим по-нататъшна ерозия на доверието към международните организации. На свой ред това ще доведе до засилване на тенденцията за издигане на национални бариери пред търговията и повишаване на непредсказуемостта на външната икономическа среда. Това респективно ще ограничи в значителна степен обхвата на операциите на международните нови предприятия и възможностите им да поддържат присъствието си на задграничните пазари. Нещо повече, те биха срещнали трудности при привличане на трансгранични инвеститори и финансиране на нови начинания. Стартирането и развиването на международна дейност би отнело много повече време и ресурси в условия на повишена непредсказуемост на външната среда, което несъмнено би оказало влияние върху международната предприемаческа активност. От друга страна, затруднената мобилност, прекъсването на контактите и засилването на притесненията, свързани с търговските тайни, несъмнено ще затруднят потока от идеи и ресурси, които са необходими за оцеляването и растежа на международните нови предприятия. Това е така, защото често в основата на идеята за създаване на международни бизнес организации стои стратегическо решение на голяма компания и/или вече реализирани от други фирми идеи. Ето защо невъзможността или нежеланието за обмен на ресурси и бизнес практики неминуемо ще има сериозни негативни последици за международната предприемаческа активност.

Ерозията на международните институции и затрудненията за ефективно осъществяване на мрежови отношения обаче може да насърчат международните нови предприятия да търсят начини за свързване и осъществяване на дейност в условията на повишена несигурност на външната среда. Както посочват някои изследователи, е напълно възможно, това да породи и необходимост от нов вид международни посредници, които да изпълняват тази роля (Zahra, 2021).

Промените в глобалната бизнес среда ще принудят някои международни нови предприятия да прекратят своята дейност или да се

оттеглят от конкретни пазари. Въпреки това те ще стимулират иновациите в световен мащаб. От друга страна, голяма част от международните нови предприятия са създадени с цел да използват нови технологии. По този начин засилването на дигиталната трансформация може да разкрие нови възможности за тяхното успешно развитие. Това е така, защото дигиталната трансформация създава възможности, от които предприемачите с глобално мислене и глобален подход непременно ще се възползват.

Заклучение

Пандемията от COVID-19 даде значителен тласък на дигитализацията и активното използване на комуникационните технологии. Тя изостри някои съществуващи геополитически тенденции и катализира интереса към екологичната отговорност, социалната солидарност, управленската устойчивост и повишената загриженост за личното здраве. Кризата, породена от новия коронавирус, формира ново поведение и начин на мислене в потребителите, което доведе до промяна в техните предпочитания и очаквания. От друга страна, бъдещата международна предприемаческа дейност неминуемо ще бъде повлияна от промените, свързани с глобалните вериги на доставка, международните организации, бизнес мрежите, трансфера на знания и промените в предпочитанията на потребителите. В много отношения тези трансформации ще повлияят на бъдещия икономически растеж и дори могат да поставят под въпрос оцеляването на предприемаческите организации. Това важи особено за новите международни предприятия, които обикновено разполагат с оскъдни или ограничени ресурси. Въпреки потенциалните отрицателни ефекти обаче, светът след COVID-19 вероятно ще предложи на международните нови предприятия широка палитра от възможности за бързо и успешно международно разширяване чрез използване на ограничени икономически ресурси по иновативен начин. За да направят това обаче, те ще се нуждаят от обществена подкрепа и подкрепа от страна на публичните власти. Във връзка с това политиците трябва да обмислят интервенции и регулации, насочени към осигуряване на различни стимули за иновативни стартиращи фирми и потенциални предприемачи, намаляване на бариерите пред международното предприемачество, редуциране на административната тежест, осигуряване на финансиране, повишаване на информираността и други.

Исползвани източници:

- Akiyama, H. (9 September 2020 r.). *Japan companies line up for 'China exit' subsidies to come home*. Извлечено от <https://asia.nikkei.com/Economy/Japan-companies-line-up-for-China-exit-subsidies-to-come-home>
- Barbieri, P., Boffelli, A., Elia, S., Fratocchi, L., Kalchschmidt, M., & Samson, D. (2020). What can we learn about reshoring after Covid-19? *Operations Management Research*.
- Barney, J. (2001). Resource-based theories of competitive advantage: a tenyear retrospective on the resource-based view. *Journal of Management*, 643-650.
- BEA. (2021). Извлечено от <https://www.bea.gov/news/2021/us-international-trade-goods-and-services-july-2021>
- Chang, S.-J., & Rhee, J. (42(8) 2011 r.). Rapid FDI expansion and firm performance. *Journal of International Business Studies*, стр. 979–994.
- Comission, E. (18 February 2021 r.). Извлечено от https://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2021/february/tradoc_159438.pdf
- De Clercq, D., Sapienza, H. J., Yavuz, R. I., & Zhou, L. (2012). *Learning and knowledge in early internationalization research: Past accomplishments and future directions*. *Journal of Business Venturing*.
- Eisenhardt, K. M. (1989). Building theories from case study research. *Academy of Management Review*.
- Eurofound. (2013). *Born global: The potential of Job Creation in New International Businesses*.
- Głodowska, A. P. (2016). (2016). The International Environment and Its Influence on the Entrepreneurial Internationalization of Firms: The Case of Polish Businesses. *Problemy Zarzadzania*, 14(3 (62), 107-130.
- Grant, R. (17(2) 1996a r.). Toward a knowledge-based theory of the firm. *Strategic Management Journal*, стр. 109–122.
- Grant, R. (17(2) 1996a r.). Toward a knowledge-based theory of the firm. *Strategic Management Journal*, стр. 109–122.
- Grant, R. (7(4) 1996b r.). Prospering in dynamically-competitive environments: Organizational capability as knowledge integration. 375–387.
- Hennart, J. (2014). The Accidental internationalists: A theory of born globals. *International Entrepreneurship Theory and Practice* (38).
- Joebiden.com. (2020). Извлечено от [joebiden.com: https://joebiden.com/supplychains/](https://joebiden.com/supplychains/)
- Johanson, J. a. (1977). *The Internationalization Process of the Firm—A Model of Knowledge Development and Increasing Foreign Market Commitments*. *Journal of International Business Studies*.

- Johnson, T. (2020). Ordinary Patterns in an Extraordinary Crisis: How International Relations Makes Sense of the COVID-19 Pandemic. *International Organization*.
- Kohli, S. F. (2020). *How COVID-19 is changing consumer behavior – now and forever*.
- McDougall, P. (1989). International versus domestic entrepreneurship: New venture strategic behavior and industry structure. *Journal of Business Venturing*.
- McDougall, P., & Oviatt, B. (2000). International Entrepreneurship: The Intersection of Two Research Paths. *The Academy of Management Journal*.
- McKinsey. (2020). *McKinsey&Co*. Извлечено от <https://www.mckinsey.com/business-functions/strategy-and-corporate-finance/our-insights/how-covid-19-has-pushed-companies-over-the-technology-tipping-point-and-transformed-business-forever>
- McKinsey&Company. (2017). <https://www.mckinsey.com/~media/McKinsey/Business%20Functions/McKinsey%20Digital/Our%20Insights/How%20digital%20reinventors%20are%20pulling%20away%20from%20the%20pack/How-digital-reinventors-are-pulling-away-from-the-pack.pdf>.
- Miroudot, S. (2020). Reshaping the policy debate on the implications of COVID-19 for global supply chains. *Journal of International Business Policy*, 430-442.
- Oviatt, B., & McDougall, P. (2005). Defining International Entrepreneurship and Modeling the Speed of Internationalization. *Entrepreneurship Theory and Practice* (25).
- Patton, M. (1990). *Qualitative evaluation and research methods (2nd ed.)*. Newbury Park, CA: Sage.
- Puttaiah, M. R. (2020). *All change: how COVID-19 is transforming consumer behaviour*. Извлечено от <https://www.swissre.com/institute/research/topics-and-risk-dialogues/health-and-longevity/covid-19-and-consumer-behaviour.html>
- Seawright, J. J. (2008). Case-selection Techniques in Case Study Research: A Menu of Qualitative and Quantitative Options. *Political Research*.
- Strange, R. (2020). The 2020 Covid-19 pandemic and global value chains. *Journal of Industrial and Business Economics*, 47(3).
- Takeuchi, K. (15 October 2020 r.). *Japan expands 'China exit' subsidies for moves to Southeast Asia*. Извлечено от NIKKEI Asia: <https://asia.nikkei.com/Politics/Japan-expands-China-exit-subsidies-for-moves-to-Southeast-Asia>

- World Trade Organisation. (08 April 2020 r.). Извлечено от https://www.wto.org/english/news_e/pres20_e/pr855_e.htm
- Yin., R. K. (2014). *Case Study Research Design and Methods (5th ed.)*. Thousand Oaks, CA: Sage.
- Zahra, S. (2021). International Entrepreneurship in the postcovid world. *Journal of World Business (56)*.
- Zucchella, A., & Magnani, G. (2016). *International Entrepreneurship: Theoretical Foundations and Practices*. Palgrave.
- Zucchella, A., Hagen, B., & Serapio, M. (2018). *International Entrepreneurship*. Edward Elgar Pub.
- Европейска централна банка. (2020). *Годишен доклад*. Извлечено от Шокът, предизвикан от COVID-19 обаче, беше с по-ясно изразен екзогенен характер в сравнение с факторите, довели до предишните кризи през 2008 г. и в периода 2011–2012 г.
- Илиева, Е. (21 04 2021 г.). *Меркел: Отстъпването от мултилатерализма е най-голямата заплаха за света*. Извлечено от Инвестор.БГ АД © 2001-2021 Всички права запазени.: <https://www.investor.bg/drugi/338/a/merkel-otstypvaneto-ot-multilateralizma-e-nai-goliamata-zaplaha-za-sveta-326433/>
- Минчев, Т. (20 10 2019 г.). *Какво следва след края на глобализацията?* Извлечено от money.bg: <https://money.bg/economics/kakvo-sledva-sled-kraja-na-globalizatsiyata.html>
- Шарпантие, Ж. (2009). *Международните организации*. УИ „Св. Климент Охридски“.

Маргарита Е. Михайлова е доктор по икономика, специалност “Световно стопанство и МИО”. **Научни интереси:** международен бизнес, международно предприемачество, ранна фирмена интернационализация.
ORCID ID: 0000-0003-2347-0702

ISSN 0323-9004

Народно стопански архив

Свищов, година LXXIV, книга 3 - 2021

**Очертаване на линиите на разлома
в Европейския съюз**

**Организационно-икономически характеристики
на обезщетенията при болест с временна
неработоспособност**

**Ефекти на глобалната икономическа криза
и COVID-19 пандемията върху управлението
на държавния дълг в силно задлъжнели страни**

**Влияние на глобалните тенденции и COVID-19
върху развитието на международните нови
предприятия**

**Икономическият растеж в еврозоната
и на Балканите: коинтеграционен анализ**

СТОПАНСКА АКАДЕМИЯ „Д. А. ЦЕНОВ“

СВИЩОВ

РЕДАКЦИОНЕН СЪВЕТ:

Проф. д-р Андрей Захариев – главен редактор
Проф. д-р Йордан Василев – зам. главен редактор
Проф. д-р Стоян Проданов
Доц. д-р Искра Пантелеева
Доц. д-р Пламен Йорданов
Доц. д-р Светослав Илиичовски
Доц. д-р Пламен Петков
Доц. д-р Анатолий Асенов
Доц. д-р Тодор Кръстевич

МЕЖДУНАРОДЕН СЪВЕТ:

Проф. д-р ик.н. Михаил А. Ескиндаров – Финансов университет при Правителството на Руската федерация, Москва (Русия).
Проф. д-р ик.н. Григоре Белостечник – Молдовска академия за икономически изследвания, Кишинев (Молдова).
Проф. д-р ик.н. Михаил Ив. Зверьяков – Одески държавен икономически университет, Одеса (Украйна).
Проф. д-р ик.н. Андрий Крисоватий – Тернополски национален икономически университет, Тернопол (Украйна).
Проф. д-р ик.н. Йон Кукуй – Университет Валахия, Търговище (Румъния)
Проф. д-р Кен О'Нийл – Университет Ълстер (Ирландия)
Проф. д-р Ричард Торп – Университет Лийдс (Великобритания)
Проф. д-р ик.н. Олена Непочатенко – Умански национален аграрен университет, Уман (Украйна)
Проф. д-р ик.н. Дмитрий Лукьяненко – Киевски национален икономически университет "Вадим Гетман", Киев (Украйна)
Доц. д-р Мария Стефан – Университет "Валахия", Търговище (Румъния)
Доц. д-р Анисоара Дуика – Университет "Валахия", Търговище (Румъния)
Доц. д-р Владимир Климуц – Брановички държавен университет, Бранович (Беларус)

Екип за техническо обслужване:

Технически секретар – Деяна Веселинова
Стилов редактор – Анка Танева
Превод на английски език – ст. преп. Венцислав Диков и ст. преп. д-р Петър Тодоров

Адрес на редакцията:

5250 Свищов, ул. „Ем. Чакъров” 2
Проф. д-р Андрей Захариев – главен редактор
☎ (+359) 889 882 298
Д-р Росица Проданова – технически секретар
☎ (+359) 631 66 309, e-mail: nsarhiv@uni-svishtov.bg
Благовеста Борисова – компютърен дизайн
☎ (+359) 882 552 516, e-mail: b.borisova@uni-svishtov.bg

Отпечатването на списанието за 2021 г. се осъществява с безвъзмездната финансова помощ на Фонд „Научни изследвания” – Договор ДНП № КП-06-ПП2-0045 по конкурс „Българска научна периодика – 2021 г.”

© Академично издателство „Ценов” – Свищов
© Стопанска академия „Димитър А. Ценов” – Свищов

НАРОДНОСТОПАНСКИ АРХИВ

ГОДИНА LXXIV, КНИГА 3 – 2021

СЪДЪРЖАНИЕ

Атанас Дамянов

Очертаване линиите на разлома в Европейския съюз /3

Пламен Йорданов, Маргарита Николова, Жанета Ангелова

Организационно-икономически характеристики
на обезщетенията при болест с временна неработоспособност /15

Величка Николова

Ефекти на глобалната икономическа криза и COVID-19 пандемията
върху управлението на държавния дълг в силно задлъжнели страни /36

Маргарита Е. Михайлова

Влияние на глобалните тенденции и COVID-19
върху развитието на международните нови предприятия /53

Милена М. Ковачевич

Икономическият растеж в еврозоната и на Балканите:
коинтеграционен анализ /68